

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
BÖLÜMÜ

ADANA

MEZUNİYET ÇALIŞMASI

HAZIRLAYAN

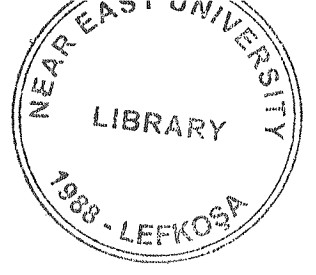
Sultan BÜYÜKAHRAZ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Bülent YORULMAZ

Lefkoşa-2001

ÖNSÖZ

Türk Dili ve Edebiyatı öğrencilerinin görevlerinden biri de araştırma yapmaktır. Burada da bir araştırma sonucu elde edilmiş bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgiler bilimsel olarak kaleme alınmıştır.

Bu tür araştırma inceleme çalışmaları öğrencilerini yetiştirmede, kendi kendilerine bir şeyler yapmada büyük rol oynamaktadır. Ben bu çalışmada çok fazla zorluklarla karşılaşmadım. Gerek üzerinde çalıştığım konunun içeriği gerekse ilerde atılacağım mesleğimi sevdiğim için pek bir engelle karşılaşmadım.

Kitabın hazırlanmasında bir çok yöntem kullandım. Pek çok kaynak kitap kullandım. Gözlem yaptım. Kitabın düzenince kurgulu yazma yöntemi kullandım.

Çalışmamda bana yol gösteren ve yardımcı olan başta dekanımız Doç. Dr. Bülent YORULMAZ olmak üzere hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Sultan BÜYÜKAHRAZ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

1.	GİRİŞ	1
2.	TARİH BOYUNCA ADANA	1
2.1.	ADANA İSMİNİN KAYNAĞI	2
2.2.	ESKİ ÇAĞLARDA ADANA	3
2.3.	ORTA ÇAĞ ADANA	4
2.4.	YENİ ÇAĞLARINDA ADANA	5
2.5.	YAKINÇAĞDA ADANA	7
2.6.	ADANA'NIN İŞGALİ	8
3.	ADANA'NIN KONUMU VE JEOLJİK YAPISI	9
3.1.	ADANA'NIN HARİTADAKİ YERİ	10
3.2.	ADANA'NIN BİTKİ ÖRTÜSÜ VE İKLİMİ	11
4.	ADANA'DA TARIM HAYVANCILIK VE ORMAN	11
4.1.	ADANA'DA TARIM ÜRÜNLERİ	11
4.2.	ADANA'DA TARIM VE ORMAN ALANLARI	12
4.3.	SU KAYNAKLARI	12
4.4.	ADANA'DA HAYVANCILIK	12
5.	SANAYİ VE TİCARET	13
5.1.	ADANA HACI SABANCI ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ	13
5.2.	ADANA'DA TİCARET	13
6.	GÜNÜMÜZDE ADANA	14
6.1.	ADANA'DA NÜFUS	14
6.2.	ADANA VE GÖÇ	15
6.3.	ADANA'DA SAĞLIK	16
7.	ADANA'DA EĞİTİM	17
8.	ADANA'DA VAKIFLAR VE VAKIF ESERLERİ	18
8.1.	ADANA'DAKİ VAKIFLAR	18
8.2.	ADANA'DAKİ VAKIF ESERLERİ	19
8.3.	İLİN EN BÜYÜK VAKFI OLAN VAKSA	21
9.	ADANA'DA HABERLEŞME	21
10.	ADANA'DA İTFAİYE HİZMETLERİ	21

11.	ADANA'DA ULAŞIM	22
11.1.	HAVAYOLU	23
11.2.	DEMİRYOLU	23
11.3.	DENİZYOLU	23
12.	ADANA'NIN KÜLTÜR MİRASI	24
12.1.	FOLKLÖR	24
12.2.	OYUNLAR	24
12.3.	TÜRKÜLER	25
12.4.	ADANA MUTFAĞI	26
12.5.	ADANA AŞIK GELENEĞİ	26
12.6.	İLDEKİ KÜTÜPHANELER	27
12.7.	ADANA'DA KÜLTÜREL ETKİNLİKLER	27
12.8.	ADANA'DA BULUNA MÜZELER	28
13.	ADANA'DA TURİZM	28
14.	ADANA'NIN İLÇELERİ	31
14.1.	ALADAĞ	31
14.2.	CEYHAN	31
14.3.	FEKE	32
14.4.	İMAMOĞLU	32
14.5.	KARAIŞALI	33
14.6.	KARATAŞ	33
14.7.	KOZAN	33
14.8.	POZANTI	34
14.9.	SAİMBEYLLİ	34
14.10.	TUFANBEYLİ	35
14.11.	YUMURTALIK	35
15.	ADANA'DA GÖREV YAPAN VALİLER	36
16.	ADANA BELEDİYE BAŞKANLARI	39
	KAYNAKÇA	41

1. GİRİŞ

Yaşadığımız kente karşı sorumluluklarımız olmalı. Çünkü bu kentin havasını soluyor, bu kentin caddelerinde geziniyor, sokaklarında oturuyoruz. Dahası, bu kentin imkanlarından faydalanıyoruz.

Akdeniz bölgesi birinci, Türkiye'nin beşinci ili olan Adana, coğrafi özelliklerinden, jeopolitik yapısından dolayı tarih boyunca önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Gerek ticaret kervanlarının, gerekse orduların geçiş yolları üzerinde bulunan Adana, ilkçağlardan buyana on

değişik medeniyete ev sahipliği yapmıştır. İlk çağlardan Ortaçağda, yakın ve yeniçağda kurulan bu medeniyetler ayrı ayrı işlenmiştir. Bugünkü Adana'ya ait bilgilerde bulunmaktadır. Bunlardan; ilde tarım ve tarım alanları, gelişen sanayi ve ticaret, eğitimi, sağlık, ulaşım, vakıflar, turizm, coğrafya ve yer şekillerinin yanında, zengin kültür mirası, türküleri, folkloru, mutfağı, oyunları, müzeleri, kütüphaneleri, kültürel organizasyonları, aşık geleneği özenle işlenmiştir.

Adana'ya bağlı 13 ile ayrı ayrı ele alınmıştır. Ayrıca Adana'da görev yapan valiler ve belediye başkanları da yer almaktadır.

Zengin tarihi ve kültürel mirasıyla, gelişen sanayi ve ticaretiyle, dört mevsimin doya doya yaşadığı Adana'nın tüm güzellikleri göz önüne serilmiştir. İlçelerin güzellikleri ve özellikleri de tek tek incelenmiştir.

2. TARİH BOYUNCA ADANA

Adana Akdeniz Bölgesi'nin birinci, Türkiye'nin beşinci büyük vilayetidir. Coğrafi özellikleri bakımından yerleşmeye uygun bir bölgedir. Özellikle Anadolu'nun güney kapısı olarak görülen Gülek Boğazı'na yakın olması, şehrin tarihinin çok eski devirlere dayandığını ortaya koymaktadır.

Yapılan incelemelerde Adana'nın tarihinin en eski yerleşim yerlerinden biri olduğu ortaya çıkmıştır. Gerek ticaret kervanlarının gerekse orduların geçiş yolları üzerinde olduğundan Adana bir çok kavime yurt olmuştur.

Anadolu'nun en verimli yerlerinden biri olan Adana'da on değişik medeniyet kurula gelmiştir. Bunlar; Luvi Krallığı, Arzava Krallığı, Hitit Krallığı, Kue Krallığı, Asur Krallığı, Kilikya Krallığı, Pers Satrapiğı, Helenistik Dönem, Selodikler, Korsanlar Dönemi, Romalılar Dönemi Bizanslılar, Abbasiler, Selçuklular, Ermeni Krallığı gibi krallıklara şahit olmuştur. Sonra Memlûklüler, Ramazanoğulları ve Osmanlılar bölgeye hükümlan olmuşturlar. Adana tarihi her döneminde gerek jeopolitik önemi ve gerekse coğrafi zenginliğinden dolayı önemli ve gerekse coğrafi zenginlerinden dolayı önemli bir şehir olmuştur ve Adana'yı elde etmek için büyük savaşlar yapılmıştır.

2.1. Adana İsminin Kaynağı

Adana ismini 3640 yıllık bir maziye sahiptir. İsmi kaynağına ilişkin farklı görüşler vardır. Bunlardan ilki, Adana'ya ilişkin bilgilerin rastladığı M.Ö. 1650 yılında ait Hitit kitabelerinde Adana havalisinden URU ADANA(Adana Beldesi) olarak bahsedilmiştir.

Bir başka farklı görüş ise, Adana'nın ismini coğrafi özelliğinden dolayı aldığı noktasıdır. Buna göre, ormanlık yörelerde yaşadığına inanılan Fırtına Tanrısı ADAD adanın, yine ormanları bol Toroslar ile Seyhan Nehri bölgesinin oluşturduğu Adana yöresine isim olarak verilmiş olabileceği görüşüdür.

Yine Adana ile sıkı bir deniz ticareti yapan ve buradaki zengin orman ve tarım ürünleriyle zenginliğine zenginlik katan Fenikeliler, yörenin bu önemli özelliğinden hareketle tarım ve bitki tanrılarının ismi olan ADONİS'i bu yöreye isim olarak vermişlerdir.

Bazı kaynaklarda Adana isminin eski peygamberlerden Yafes'in torunu EZENE'den geldiğini ifade edenler olmuş, daha sonraki yüzyıllarda ise Adana'nın eski isminin BATANA olduğu ve İslam devrinde Adana'nın ismini aldığı vurgulanmıştır. Bölgede yaşayan Türkler buraya ÇUKUROVA ismini vermiş ve buranın coğrafi özelliğini isimde yansıtmışlardır.

Osmanlı döneminde daha çok EDENE-EZENE kullanılmış, fakat Osmanlı topraklarında yer alan Edirne ile kayıtlarda karışmasını önlemek amacıyla 1878 yılında bir fermanla, ismin Adana olarak kullanılmasına izin verilmiştir.

2.2. Eski Çağlarda Adana

Adan tarih öncesi devirlerden beri insanların yaşadığı önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. M.Ö. 1333 tarihinde Hititler, Kizzuwatna Krallığı'nın elinde bulunan Adana'yı ele geçirmişlerdir. Adana daha sonra Asurlular, Fersliler, Makedonyalı İskender, Romalılar ve Bizanslılar'ın eli geçmiştir.

İslam orduları bölgeye ilk defa Hz. Ömer döneminde girmiş, ancak esas hükümlerlikleri Abbasiler döneminde olmuştur. Abbasilerle iyi geçinen Selçuklular bölgeye hükümler olmuştur, onlardan sonra kısa da olsa bir Ermeni dönemi başlamıştır. Memlûklüler'in bölgeyi tekrar fethiyle Adana Ramazanoğulları 15. yüzyılda Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı'ya katılarak Adana'yı Osmanlı'nın önemli şehirlerinden biri haline getirmişlerdir. 1921 yılında yaşadığı kurtuluş hareketiyle Yeni Türk devletinin büyük şehirleri arasına girmiştir.

Adana'ya hükümler olanlar şöyledir.

Hitit Krallığı (M.Ö. 1900-1200)

Adana'da derin izler bırakan Hititler, M.Ö. 1900-1200 yıllarda Adana'da krallık kurmuştur. Anadolu'da yaklaşık 700 yıllık hakimiyet kuran Hititler Adana'ya hakim oldukları dönemde Adana'ya idare ve ekonomik açıdan önemli bir şehir merkezi haline getirmişlerdir.

Kilikya Krallığı (M.Ö. 663-612)

Yaklaşık 50 yıl Adana'ya hakim olan bu krallık, kendilerinden önce bölgede sert bir idare kuran Asurlular'ın sömürge ve baskısından kurtulmak isteyen halkın gayretleriyle kurulmuştur. Ancak sağlıklı, bir devlet yapısı kurulmadığı için krallık Persler'e bağlı bir satraplık olarak varlığını sürdürmeyi daha uygun görmüş ve Persler'n hakimiyetine girmiştir.

Persler (M.Ö. 612-333)

Persler'e bağı bir satraplık halinde varlığını sürdüren Kilikyalılar Makedonyalı İskender'in İsos Savaş'ında Persler'i yenişine kadar bağılıklarını sürdürmüş ve Persler'e her yıl vergi olarak 1.3 ton gümüş ve 360 adet beyaz cins at vermiştir.

Hellenistik Dönemi (M.Ö. 333-323)

Makedonyalı İskender'in doğu kültürünü birleştirmek için giriştiği savaşla Persler, İsos Savaş'ında İskender'e yenilmişlerdir.

Selodikler (M.Ö. 312-133) ve Korsanlar Dönemi (M.Ö. 178-112)

Bu tarihlerde de Adana, daha sonra Romalılar tarafında alınmış ve Romalıların çok önemli bir merkezi durumuna gelmiştir.

Romalılar Dönemi (M.Ö. 112-M.S. 395)

Korsanlar yönetiminin getirdiği anarşi ve terör yüzünden halk ciddi rahatsızlıklar yaşamıştır. Bu nedenle o dönemde güçlü bir devlet olan Roma'nın konsülü Pompelas döneminde Adana Roma'ya bağlanmış, halk korsanların anarşi ve teröründen kurtulmuştur. Romalıların hükümranlığında 407 yıl kalan Adana 305 yılında Roma'nın ikiye bölünmesiyle Bizanslıların hükümramlığına girmiştir.

2.3. Orta Çağ Adana

Orta Çağ'da Adana, Bizanslıların, Ermenilerin, Abbasilerin, Selçukluların ve Emevilerin hakimiyetindeydi. Bu dönemde de önemli şehir merkezi görünümünü ve özelliğini koruyan Adana, bu dönemde gelişen İpek Yolu ticaretinin bir ucunun da Adana'da bulunmasıyla bu özelliğini daha da artırmış oldu. Adana ortaçağ sonunda Mısır Memlüklülerin yöreyi "Dirlik" olarak verdiği Ramazanoğulları Beyliği'ne geçmiştir.

Ortaçağ'da Süren Şunlardır:

Bizanslılar (M.S. 395-638)

Bizanslılar döneminde İpek Yolu ticaretiyle daha da önem kazanan Adana, tarım ve ticaret merkezi olma özelliğini yitirmiştir.

Bizanslılar Avar ve Bulgar'la yaptığı daimi savaşlardan zayıf düşünce Adana kısa bir dönem de olsa İranlıların eline geçmiştir. Zaten bu dönemden sonra da İslam akıncıları bölgeyi kendilerine hedef seçmişlerdir.

İslam Dönemi

7. yüzyıldan sonra Adana'yabaşlayan İslam akınları 638'de başarıya ulaşmış ve İslam orduları komutanı Halid Bin Velid Çukurova'ya girmiştir. Kısa bir dönem Emevi hakimiyetinde kalan bölge daha sonra 8. yüzyılda Abbasilerin hakimiyetine girmiştir. Türklerin İslamiyet'i seçmeleriyle birlikte Abbasilerle olan yakınlaşma sonucu bölgenin uç boylarına Türkler yerleştirilmiştir. Tarsus'a kadar yerleşen Türkler, Abbasilerin zayıflamalarıyla birlikte buraya giren Bizanslılar tarafından kılıçtan geçirilmiştir. Yöre halkı çareyi Suriye ve civarına kaçmakta bulmuştur. Ancak güçlenen Selçuklu idaresi yörede bir daha uzun süreli bir Bizans hakimiyetine izin vermeyerek buraları yeniden fethetmiş ve nizama sokmuştur.

Selçuklular Dönemi

Selçuklu ordularının Süleyman Şah komutasında fethetmedikleri Çukurova yöresine Oğuz Boyları yerleştirilmiş ve bölgenin Türkleştirilmesi hızlandırılmıştır.

Ermeniler

1097'de Doğunun zenginline göz diken Hristiyanların bir araya toplanarak oluşturdukları Haçlı seferleri sonucunda bölgeye Ermeniler yerleştirilmiştir. 175 yıl kadar bölgede hükümlanlık süren Ermeniler, Selçukluların Moğol istilama karşı koymak için uğraşan verdiklerinden dolayı bölgede uzun süre kalbilmemişlerdir. Ancak daha sonra Mısır Memlüklerinin sık aralıklarla süren akınlarına akınlarına dayanamayarak bölgeyi terk etmişlerdir.

Bugün Ermeniler'in bölgeye sahip çıkışlarının altında bu dönemde kurdukları devlet yatmaktadır. Ancak bu devletin kuruluşundan önce de bölge Türkler'in elindedir.

2.4. Yeni Çağlarında Adana

Yeni çağda Adana'da Mısır Memlükleri'ni, Ramazanoğullarını ve Osmanlılar'ı görüyoruz. Bu aynı zamanda bölgede kanlı savaşlarında son bulduğu tarihtir. Artık

Adana Kurtuluş Savaş'ına kadar kanlı bir savaş görmemiştir. Sadece Kavalalı Mehmet Ali Paşa döneminde küçük çaplı bir savaşa şahit olmuştur.

Bu çağda hükümran olan devletler şunlardır:

Mısır Türk Memlûkleri

Mısır Türk Memlûkleri'nin Adana'ya girişi Kazan'dan başlamıştır. Ancak bu dönemde Memlûklüler Moğol istilalarından dolayı hayli düşmüş, devletin dirlik ve düzeni kaybolmaya yüz tutmuştur. Merkezi otoritenin zayıflamasıyla birlikte Adana'yı "Dirlik" olarak verdiği Ramazanoğlu Beyliği 1352 yılında bağımsızlığını ila etti. Bölge 1608 yılına dek Ramazanoğlu Beyliği'nde kalmıştır.

Ramazanoğlu Beyliği (1352-1608)

Adana'yı bir kültür ve ticaret merkezine dönüştüren Ramazanoğlu Beyliği esasında Oğuzlar'a bağlı Yüreğir boyuna mensup beylerden Ramazan Bey tarafından kurulan bir beyliktir. Beylik 1352 yılında 1608 yılına kadar tam 256 yıl devam etmiştir.

Ancak 32 yılı tam bir Osmanlı Tabiiyeti altında geçmiş, beyler, Osmanlı'nın sancak beyi olarak görev yapmışlardır.

1510'lardan itibaren Anadolu'da hakim olan Osmanlılar'la yakın bir ilişkiye giren Ramazanoğulları o zamana kadar Mısır Memlûklüleri'ne bağlılığını da sürdürüyordu. 1516'da Mısır fethine çıkan Yavuz Sultan Selim'e Piri Halil Bey, Adana'nın anahtarını sunarak bağlılığını ifade etmiştir.

Ramazanoğulları döneminde Adana'ya pek çok dini ve hayri eserler yapılmıştır. Bunları Piri Halil Bey'in kurduğu "Ramazanoğlu Vakfı" adına inşa eden Piri Halil Bey ve oğlu Piri Mehmet Paşa, vakfin mal varlığı olarak, bugün Adana'nın en güzel şah eserleri arasında sayılan ULU Camii, Şadırvanı, Aşevi, hastane ve yine ticaretin gelişmesi için 8 kapılı Bedesten'i ayrıca bir çok değirmen, han, hamam ve fırın yaptırdığı bilinmektedir.

Osmanlılar

Adana, Yavuz Sultan Selim'in 1516'da Mısır fethine çıktığı sırada Osmanlılar'a bağlanmıştır. 1918 yılına kadar Osmanlı'nın önemli bir şehir merkezi

haline gelen Adana, ticari ve ekonomik önemi yitirmemiş, bilakis Hac Yolu güzergahında bulunduğu için daha da önem kazanmıştır.

Adana'da tarım, sanayi ve imarda en büyük gelişme 1800'lü yıllarda olmuştur. İklim özelliklerine uygun sebze ve meyve dikilmiş, tarım gelişmiştir.

Adana'nın özellikle Suriye ve Mısır'a uzanan yolların kilit noktasında yer alması bir çok padişahın uğradığı ve konakladığı yer olması da sağlanmıştır. Bunlardan Kanuni Sultan Süleyman 1535 yılında İran Savaşı dönüşünde Adana'ya uğramış ve Kurtkulağı Kervansarayı'nda dinlenmiştir. 1638 tarihinde Bağdat Seferi'ne çıkan IV. Murat Da Adana'ya uğramıştır.

Osmanlı gerileme dönemine girilmesiyle Adana'da da ciddi bir gerileme başlamıştır. 18. yüzyılın sonlarına doğru yörede çeşitli isyanlar çıkmıştır. Devletin parçalanma sürecinde de bölgede haçlı Seferleri sonucunda ortaçağda kurulan Ermeni devleti kaynak göstererek Ermeniler buralarda yine devlet kurma çabalarına girmişlerdir. Fransızları işgal altında kalan Adana, yöre halkının ve Kuva-yi Milliye örgütlerinin gayretli mücadeleleriyle 5 Ocak'ta bu işgali sona erdirmiş ve Büyük Saat Ulu Camii arasında büyük bir Türk bayrağı asılarak, kısa bir dönem direklerden inen bayrağın hasreti giderilmiştir.

2.5. Yakınçağda Adana

Yakınçağda Adana 6 asır dünyaya hükmeden bir devletin sona erişine şahit olmuş ve kurulan yeni Türk devletinin önemli bir merkezi haline gelmiştir.

Yakınçağ başlarında Adana, tam bir huzursuzluk kentine dönmüştür. Çünkü Osmanlı Devleti içte ve dışta bölünmeye ve parçalanmaya yüz tutmuştur, bunu fırsat bilenler bu huzursuzluğu anarşi ve teröre döndürmüşlerdir. Bu dönemde özellikle II. Mahmut'a karşı savaş ilan eden Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın mücadeleleri vardır. Mehmet Ali Paşa II. Mahmut'a isyan etmiş ve Valilik yaptığı Mısır'ı ayırmakla kalmamış, Osmanlıyı içten yıkma planları olanların da desteğiyle Adana'yı da içine geniş bir sahaya sahip olabilmektedir. 1833-1840 yıllarında Adana'yı idaresine alan Mehmet Ali Paşa daha sonra idareyi oğlu İbrahim Paşa'ya bırakmıştır.

1840 yılından sonra Osmanlılar Adana'ya tekrar hakim olmuş, ancak ağır vergiler yüzünden birçok aşiretin isyanıyla sürekli bir huzursuzluk yaşanmıştır. Bu ayaklanmalar da fazla sürmemiş. Osmanlı 1865'te Fırka-i Islahiye'nin de yardımıyla Derviş Paşa idaresinde bu isyanlar bastırılmıştır.

1867 yılında da merkezi teşkilat kurularak Adana vilayet yapılmıştır. 1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet ile Adana daha farklı bir huzursuzluğa itilmiştir. Bölgede yaşayan Ermeniler II. Meşrutiyet'le elde ettikleri partileşme hakkıyla cemiyetler kurmuşlar ve ülkenin zayıf durumdan istifade ederek Adana'da baskı ve şiddet uygulamışlardır. Hincak Taşnak komitelerinin gerçekleştirdiği bu olaylarla Adana'dan kaçışlar başlamış ve bölgede dış güçlerin müdahalesine zemin hazırlamıştır. Bu tartışmalar arasında I. Dünya Savaşı'na girilmiştir, Modros Ateşkes Antlaşması ile bölgede Fransız ve Ermeni işgalleri başlamıştır.

2.6. Adana'nın İşgali

Osmanlı İmparatorluğu, içten Fransız ihtilalini getirdiği milliyetçilik akımının etkisiyle başlayan "Bağımsızlık" mücadeleleri veren azınlıklarla uğraşırken, dışta da ağır yenilgilerle harap durumdaydı. Devletin içinde bulunduğu bu zor duruma rağmen yönetimi devralan İttihat ve Terakki'nin isteğiyle devlet istemeyerek de olsa I. Dünya Savaşı'na girdi. Almanya'nın müttefiki olarak girdiğimiz I Dünya Savaşı'nda devlet, beş cephede savaşmak zorunda olduğu için sıkıntıya düştü. Böylece yurdun işgaline hukuki zemin veren ağır şartıyla Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandı.

Yapılan bu anlaşmaya göre İstanbul hükümeti yurdun bire çok yerini olduğu gibi Adana ve dolaylarının da boşaltması için anlaşmış oluyordu. Bu anlaşmaya göre İstanbul hükümeti 23 Kasım 1918 tarihinde bir karar alarak Adana ve dolaylarının boşaltılmasını istedi. Adanalılarca büyük tepki alınan karara halk, telgraf çekerek tepkisini dile getirdi. Feryatname de denilen bu telgrafa rağmen 12. kolordu 16 Aralık 1918'de Adana ve havalisini boşaltarak Konya dolaylarına çekilmiştir. Bu geri adım hem orduda hem de halkta büyük bir moral bozukluğunun yol açmış, halk zaman zaman umutsuzluğa kapılmıştır.

İşgal Kuvvetlerinin Adana'ya Girişi

Kısa bir süre sonra işgal kuvvetleri Mersin limanından Adana'ya girmiş ve şehrin önemli tüm giriş ve çıkışlarını kontrol altına almıştı. Fransızlar haksızca gerçekleştirdikleri bu işgalde bölgeye yüzbin civarında Ermeni yerleştirdi.

Ermeniler bu haksız ve hukuksuz işgal yetmiyormuş gibi bir de yörede bulunan Türklere işkenceler ve büyük katliamlar yapmışlardır. 1919 yılı böylece Adana için "Ermeni Katliamı Yılı" haline geldi. Halkın bugün hala hafızalardan silinmemiştir.

Ermeniler bu katliamlarına ve işgal kuvvetlerinin haksız işgaline şüphesiz ki Türkler sessiz kalmamış, vatan sever Kuvayi Milliyeciler gizlice bir araya gelerek "Kilikya Cemiyeti"ni kurmuşlardır.

İşgale Karşı Direniş ve Zafer

Fransız ve Ermenilerin asırlardır Türk yurdu olan Adana'yı işgal etmelerini bir türlü içine sindiremeyen vatansever Türkler, oluşturdukları gizli örgütle içten çeşitli direnişler gerçekleştirerek sessiz kalmadıklarını göstermişlerdir. Ancak bu direnişlerin küçük çaplı olmasından dolayı başarı ve zafer elde edilememiştir. Burada gizlice bir araya gelen Kuvayi Milliyeciler Ankara'ya Mustafa Kemal Paşa'ya bir temsilci göndererek buradaki işgalle ilgili bilgileri Ankara'ya ulaştırmayı başarmışlardır. Süren işgal ve Ermenilerin katliamları artık dayanılmaz bir hal almıştı. Yurdun dört bir yanından püskürtülen işgal haberleri yöredeki direnişlere güç verdi. Böylece Türkler yeniden bir direnişe geçerek işgal kuvvetleri bu sefer güçsüz düşürmeyi başardılar.

Ankara'da kurulan yeni hükümet Fransızların başarısızlığını iyice kullanarak yöreye takviyeler göndermiş ve artık Fransızların mukavemeti kırılmıştı. Fransızlar yeni kurulan hükümetin gücünü ve zayıflıklarını kabul etmek zorunda kaldı ve Adana işgaline son veren anlaşma 20 Ekim 1921'de imzalandı. Fransızlar bu anlaşma gereğince Adana'ya en son 5 Ocak 1922'de beraberlerinde getirdikleri Ermenilerle birlikte tamamen terkettiler.

3. ADANA'NIN KONUMU VE JEOLojİK YAPISI

Birinci zaman kıvrımlarından meydana gelen Toros dağları genç dağlardır. Aladağlar, daha çok ikinci zaman (mezozoik) genç kıvrımları içine alır. Adana'nın

kuzey kısımlarını kaplayan Tahtalı dağlar birinci zamana ait kireç ve kum taşlarından oluşmuştur. Çevredeki dağlardan ovaya doğru uzanan tepe ve düzlüklerin çoğu üçüncü zaman (Miyosen) katmanlardır.

Dağların kalkerli (kireçtaşı) yapısı akarsulara direnci zayıflamıştı, dar ve derin vadiler oluşmasına yol açmıştır. Zamanti, Çakıt, Göksu ve Ceyhan'da görüldüğü gibi akarsular yer yer kayaların içine girip yer altında yol alırlar.

Adana ovasında alüvyonların arasında yer yer yükselen eski dönem katmanlarına da rastlanır. Torosların bulunduğu bölgeler deprem arasından tehlikesiz bölgelerdir. Buna karşılık Kozan'ın güneyi, Karataş, Yumurtalık ve Ceyhan şu an ikinci dereceden deprem bölgesidir.

3.1. Adana'nın Haritadaki Yeri

Adana 35-38 Kuzey enlemleri ile 34-36 Doğu boylamları arasında, Akdeniz Bölgesinde bir ilimizdir. Doğusunda Kahramanmaraş ve Gaziantep, batısında Niğde ve Mersin, Kuzeyinde Kayseri vardır. Adana'ya bağlı 13 ilçe vardır. Seyhan ve Yüreğir ilçeleri merkez ilçelerdir.

İklimi: Akdeniz iklimidir. Yazları kurak ve sıcak, kışları ılımandır. Doğal bitki örtüsü makidir. Yüzey şekilleri bakımdan dağlık ve ovalıktır. Toros dağları, dağlık kısmını, Adana ovası da ovalık kısmı teşkil eder.

Başlıca dağları: Binboğa, Aladağ, Tahtalı ve Bolkar'dır. Yüksek tepelerse; Karanfil, Kızıldağ, Karınca ve Bakırdağ'dır.

Toros dağları az geçi verir. Bundan dolayı tek geçiş alanı olarak Gülek Boğazı kalır. Bölgenin İç Anadolu'ya açılan kapısı da Gülek Boğazıdır.

Adana ovası Toros dağlarıyla Akdeniz kıyısında yer alır. Doğusunda yüksek Amanos dağları bulunur. Adana ovası Misis dağlarıyla iki bölüme ayrılır. Batısında kalan yere Çukurova, doğusunda kalan kısma ise Yukarıova denilmektedir.

Çukurova, Seyhan ve Ceyhan nehirleriyle Tarsus çayının biriktirdiği milli topraktan oluşur. İlin Akdeniz kıyısına açılan ilçeleri Karataş ve Yumurtalık'tır. Yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağı olan plajlarıyla bu ilçeler yazın canlı bir dönem yaşarlar. Ayrıca yumurtalık ilçesi hizmete giren Botaş ve Yumurtalık Petrol boru hattıyla önemini bir kat daha arttırmıştır.

3.2. Adana'nın Bitki Örtüsü ve İklimi

Adana'nın %29'u ormanlıktır. %39'u ise tarıma elverişlidir. Tipik bitki örtüsü makilidir. Ayrıca Akdeniz bitkileriyle teşkil eder. Dağ yamaçları 700-800 metre yüksekliğe kadar makiler kaplar, yüksek yerlerde de karaçam ve sedir ağaçları yeşil rengiyle dağları süslemektedir.

Kuzeyde bozkır ve fundalıklara rastlanır. Kuzeyde ve kuzeybatıdaki dağlarda Alp Bitkileri görülür. Makileri kuraklığa uyum sağlamış bitkilerdir. Yaprakları sert ve cilalıdır.

Kızılçam, karaçam, meşe, sedir, köknar, ardıç ve kayın ağaçları azdır.

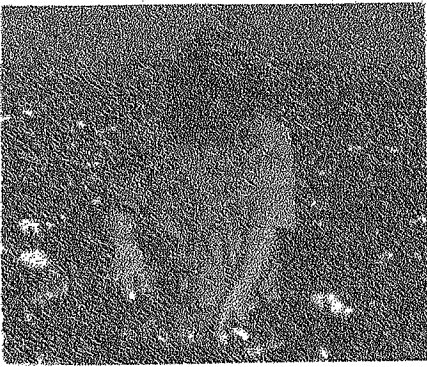
Adana Akdeniz iklim özelliklerini gösterir. Yazları kurak ve sıcak, kışları ılımandır. Bölgede meydana gelen yağışlar genellikle yamaç yağışları ve hava kütlelerinin karşılaşmasıyla oluşur.

Dağlık bölgelerinde Akdeniz iklimi ile kara iklimi karışımı bir iklim sürer. Yazın Toroslardaki yaylalara çıkar. Pozanti, Tekir, Kızıldağ, Armutlu, Bürücek yaylaları özellikle tercih edilir.

Sıcaklık -8, 4 ile +45, 46 santigrat derece arasında syrederken, en soğuk ay Ocak, en sıcak ay Temmuz ve Ağustos aylarıdır.

4. ADANA'DA TARIM HAYVANCILIK VE ORMAN

4.1. Adana'da Tarım Ürünleri

Adana'da bir çok tarım ürünü yetiştirilmektedir. Adana ovasında başta pamuk ve buğday olmak üzere; soya, fasulye, yer fıstığı, ay çiçeği, arpa, pirinç, mısır ve patatestir. Sebze ve meyvelerden elma, armut, kiraz, vişne, erik, şeftali, muz, kayısı ve kızılçık yetiştirilirken, turuncgillerden portakal, mandalina ve limon da yörenin en çok yetiştirilen tarım ürünleridir.

Çukurova bölgesinde tarım aletleri kullanılarak tarım yapılmaktadır. Ancak ilçelerde dağlık kesimlerde tarım aletlerinin kullanımı zor olduğu için hayvan yardımıyla karabasan kullanılmaktadır.

4.2. Adana'da Tarım ve Orman Alanları

İlin kapsadığı 1.725.300 hektar arazinin 675.000 hektarı ekilebilir niteliktedir. Arazi kullanımı içerisinde tarla bitkilerin en geniş paya sahip olup, bunu sırasıyla sebze ve meyve alanları takip etmektedir. Nadasa ayrılan alan ise %2 civarındadır. İldeki ormanlık alanlar Türkiye genelindeki tüm ormanlık alanların %3.56'sını oluşturmaktadır. Sebze alanları ise Türkiye'de sebze alanlarının %3.45'ini oluşturmaktadır.

Türkiye'de buğday ekilen alanların %4.14'ü, buğday üretiminin %8.5'ü Adana'da gerçekleştirilmektedir.

4.3. Su Kaynakları

Adana su kaynakları bakımından geniş imkanlara sahip olmasına rağmen yeterince istifade edilmektedir. Türkiye ortalaması esas alındığında su kaynaklarının %22.3'ü kullanabilmektedir. Adana'nın ekonomik gelişimine büyük katkıları olan Seyhan ve Ceyhan nehirleri zaman zaman kabarıp taşması çeşitli felaketlere yol açmaktadır. Adana'da ortalama yağış miktarı 647.1 mm'dir. Adana'da sulanabilir arazi miktarı 542 bin hektardır. Bunun ancak 300 bin hektarı sulanabilmektedir. Bu oran Türkiye ortalamasının %25'in üzerinde bir değerdir. Su potansiyeli dikkate alındığında, Adana'da tarımsal verimliliği artırmak yönünde önemli bir potansiyelin bulunduğu anlaşılmaktadır. Buna göre 2405 adet yağmurlama tesisi bulunuyor.

4.4. Adana'da Hayvancılık

Adana'da hayvancılık sektörü küçükbaş, büyükbaş ve kümes hayvancılığı gelişmiştir. Ayrıca ilçelerde arıcılık, ipek böcekçiliği ve su ürünleri de gelişmektedir.

İlde dağlık kesimlerde özellikle kıl keçisi ve koyun yetiştirilir. Düzgünlük ovalarda ise büyükbaş hayvancılık yaygındır. Küçükbaş hayvanların et süt verimleri çok düşükken, büyükbaş hayvanların et ve süt verimleri hayli yüksektir. Et süt ürünlerinden faydalanmak için yörede Et ve Balık Kurumu kurulmuştur.

Arıcılık yörenin hemen tm köylerinde yapılmaktadır. Ayrıca su ürünleri de giderek artmaktadır. 4 baraj gölü ve akarsularıyl 35 bin hektarlık bir sahası olan Adana'da Saimbeyli, Kozan, Karataş'ta aynalı sazan üretim tesisi, Ceyhan, Yumurtalık ve Karataş'ta deniz balıkları semirtme sistemi bulunmaktadır.

5. SANAYİ VE TİCARET

Adana tarihin her döneminde ticaret merkezi olmuş. Bu nedenle ilde sanayi sektörü hızlı bir şekilde gelişmiştir. Bu hızlı büyümede Adana'da yurdun her bölgesine kolayca ulaşım imkanlarının oluşu, iklim şartları gibi sebeplerde etken olmuştur.

Adana'da ilk sanayi kuruluşu 1864'te çırçır ve prese fabrikasıyla başlar. 1885'te ikinci çırçır ve prese fabrikasını açıldığı Adana'da, 1899'da 2688 iğlik iplik ünitesi, iki yıl sonra da dokuma ünitesi tesisleri hizmete girmiştir.

1906 yılında 2. iplik fabrikası, 1911'de 51 dokuma tezgahı ilavesiyle entegre tesis haline getirilen fabrika, milli mensucat olarak devam etmiştir.

Adana'da sanayiinin ikinci büyük hizmet hamlesi 1950 yılında başlamıştır. O yıldan sonra Adana'da 1 iplik, 9 bitkisel yağ, 5 un, 49 çırçır ve prese, 7 iplik ve dokuma, 11 çimento, 2 tuğla ve kiremit, 1 asbestli levha ve 4 sabun imalathanesi açılmıştır. Adana'da hızla ilerleyen sanayi sektörü bölgeyi bir anda güneyin en özde ili durumuna getirmiş ve Adana'ya yoğun bir göç olmaya başlamıştır.

5.1. Adana Hacı Sabancı Organize Sanayii Bölgesi

Hacı Sabancı Organize Sanayii Bölgesi, Ceyhan yolu üzerinde il merkezine 25 km uzaklıkta, Misis'in kuzeyinde demir yolu ile karayolunun kesiştiği noktadan kuzeye doğru bir alan üzerinde kurulmuştur. Akdeniz Bölgesi'nde imalat sanayiinde işyeri sayısının Türkiye içinde oranı %5.52 iken, adana ilinde bu oran %1.94'tür.

5.2. Adana'da Ticaret

Adana jeopolitik öneminden, Mısır ve İstanbul arasında kilit nokta olmasından dolayı tarihin her döneminde büyük bir ticaret merkezi olmuştur. Yöre, özellikle Ramazanoğulları döneminde yaptırılan büyük ticaret merkezi, tuz hanı, 8 kapılı Bedesten'le canlı bir ticaret merkezi olma özelliğini geliştirmiştir. Osmanlılar döneminde Hac yolunun güzergahında bulunan Adana'da ticaret hep canlı olmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında savaşın acılarını saran şehir, kısa bir durgunluk yaşamıştır. Ancak insanımızın çalışkan ve azimli gayretleriyle Adana'da yeni bir şehir doğmuştur.

Adana'nın tarımda, pamuk ve buğday ambarı olması, bölgedeki ticari canlanmanın ana eksenini oluşturmuştur. Pamuğa dayalı yan sanayiinin gelişmesiyle birlikte sürekli göç alan şehirde büyük mağazalar açılmış, ticari merkezler oluşmuş ve ticaret yeniden gelişmiştir.

Gelişen ticaret ve sanayiiyle birlikte yeniden bankacılık hizmetleri de beraberinde artmıştır. Bu gün il merkezinde ve ilçe merkezlerinde başta Ziraat Bankası olmak üzere, sadece il merkezlerinde ise birçok özel banka ile beraber, kamu bankası da hizmete girmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: Türk Ticaret Bankası, Vakıfbank, Türkiye İş Bankası, Etibank, Halk Bankası, Emlak Bankası, Türkiye Ziraat Bankası. Özel Bankalardan ise, Site Bank, Ak Bank, Faisal Finans, Anadolu Finans Kurumu, Al Barak Türk, Kent Bank, İnter Bank, Koç Bank, İhlas Finans bulunmaktadır.

Adana'nın her geçen gün artan ticari canlılığı nedeniyle bir çok önemli ticari merkezler sahip olmuştur. Bunların en başında ucuz ve kaçak malların satıldığı Mısır Çarşısı ve Amerikan Pazarı gelir. Yine bunların yanında önemli bir ticari merkez de halk arasında Bit Pazarı olarak bilinen Belediye Pazardır. Büyükşehir Belediyesi'nin katkılarıyla çok katlı bir ticaret merkezine dönüştürülen bu Pazar, Adana'nın önemli alış-veriş merkezi olmaya adaydır.

Adana il merkezinde bir çok büyük mağaza da şube açarak Adana ekonomisinin canlanmasına katkıda bulunmuştur.

6. GÜNÜMÜZDE ADANA

6.1. Adana'da Nüfus

Adana'nın nüfus sayımı ilk olarak Osmanlı döneminde II Selim, III Murat ve II. Mahmut dönemlerinde yapılmıştır. Ancak bu nüfus sayım sadece askere gideceklerin belirlenmesi için yapıldığından dolayı genel nüfusla ilgili bilgiler vermemektedir.

II. Abdülhamit döneminde çıkartılan "Sicil-i Nüfus Nizamnamesi" ile doğum, ölüm ve yer değiştirme ölçüleri bu esasa göre yapılmıştır. Ancak yapılan bu kayıtların sağlıklı bir şekilde muhafazası yapılmadığı için bugüne ışık tutacak bilgiler elde edilmemiştir.

Adana nüfus sayım hizmetleri Cumhuriyet dönemiyle düzene girmiş ve her beş yılda bir yapılan sayımla illere ait bilgiler kayda geçirilmiştir. Nüfus artış hızı 1927-1935 yılları haricinde daima Türkiye ortalamasının üzerinde olmuştur. Türkiye genelinde nüfus artış hızı %2.1 ile %4.3 arasında değişirken Adana ilinde genelde %2.2 ile %4.3 arasında değişmiştir. İldeki en büyük nüfus artış hızı %4.33 il 1950-1955 yılları arasında görülmüştür. Adana ili nüfus artış hızları incelendiğinde diğer dikkati çeken bir nokta ise, şehir nüfus artış hızlarını kırsal kesimdekine göre hemen hemen her zaman fazla olmasıdır. Kırsal kesimlerden şehir merkezine olan göç, yıllar içindeki sanayileşme hızına paralel olarak artmış veya azalmıştır. En son nüfus sayımı ise 30 Kasım 1977 tarihinde yapılmıştır. Ancak bu tarihten sonra sayımların 10 yılda bir yapılacağı karara bağlanmıştır ve 2000 yılından itibaren bu kararın uygulanmasına geçilecektir.

6.2. Adana ve Göç

Adana I. Dünya Savaşı'ndan bu yana büyük göçlere sahne olmuştur. 20. yüzyılın başında il nüfusunun %40'ını azınlıklar oluşturuyordu. Cumhuriyetin ilk yıllarında azınlıklar ilden ayrılmıştır. Bunların dış ülkelere göçü ile nüfusu büyük ölçüde azalmıştır. Cumhuriyetin ilk on yılında özellikle Doğu Anadolu'dan Adana'ya göçler olmuş, nüfusun %7.7'lik büyümesiyle 1927'de 227.735'ten 1935'te 383.600'e ulaşmıştır. Göçler sonucu Adana ili 1940'tan bu yana Türkiye ortalamasının oldukça üstünde bir nüfus artışı göstermiştir.

Başka ilde doğmuş olanların nüfusa oranı 1950'de %14.2 iken, göçler sonucu 1975'te %21.6'ya çıkmıştır. 1990 yılında yapılan nüfus sayımında 1.934.907'ye ulaşan il nüfusunun 1.444.387'sinin doğum yeri Adana'dır.

Son 30 yıllık sürede, özellikle de son 10 yılda, Adana hızlı bir göç yaşamıştır. En fazla göç Güneydoğu'dan olmuş gelenler kentin güney bölgesinde plansız yerleşim alanlarında gecekondular oluşturmuşlardır. Adana valiliği tarafından araştırmaya göre Adana doğan buraya yerleşenlerin %55'ini Güneydoğu Anadolu

Bölgesinden gelenler teşkil etmektedir. K. Maraş, Malatya ve Elazığ'dan gelen nüfusla birlikte bu oran %80'e ulaşmaktadır.

30 Kasım 1997 günü yapılan genel nüfus tesbitinin ortaya koyduğu gibi Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden yoğun göç alan Adana, önemli ölçüde de Marmara Bölgesi başta olmak üzere, diğer bölgelere göç vermiştir. Bu göçün hem yetişmiş insan gücü hem de sermaye göçü niteliği taşıması ile önemli ölçüde etkilemektedir.

6.3. Adana'da Sağlık

Adana 1885'te yapımı tamamlanan Adana Devlet hastanesi ile sağlık kurumları noktasında ciddi bir adım atmıştır. Ancak bu adım yeterli değildi. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte bu eksiklik gözönüne bulundurularak yöreyi en çok etkisi altına sıtmayla mücadele için 1928'de "Sıtma Enstitüsü" kurulmuş. Bu enstitü sayesinde yörede etkisini hissettiren sıtmanın gücü kırılmıştır. Sağlık alanında gelişen bu ilerlemeyi Osmaniye'ye açılan Devlet Hastanesi takip etmiş ve hemen akabinde 1929'da doğum ve çocuk bakımevi açılmıştır. Daha sonra sağlık alanında gelişmeler hız kazanmış ve Adana sırasıyla 1955'de Adana Göğüs Hastalıkları Hastanesi, 1962'de Hıfzısıhha Enstitüsü, 1960'da Ceyhan'da Devlet Hastanesi, 1965'te Adana Sağlık Meslek Lisesi açılarak sağlık okullarının eleman ihtiyacı karşılamaya başlamıştır.

1972'de Kozan'da Devlet hastanesi açılmış, ilçelerdeki hastaların il merkezine gelmesine engel olunmuştur. 1976'da kadirli Devlet hastanesi açılmış, 1985'te Düziçi Devlet Hastanesi açılmıştır. Ayrıca 1985 yılında sosyalleştirme kapsamına

alınarak köylere kadar inen 113 sağlık ocağı ve buna bağlı yeni sağlık evleri açılmıştır. Adana'da özel tıp merkezleri de açılarak tıp hizmetleri ilçelere kadar ulaşmıştır. Adana'da kurulan Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Balçalı Hastanesi bölgenin en kapsamlı ve tıbbi malzemeler bakımından en zengin hastanesidir.

Adana tropikal iklim kuşağında olduğu için ilde mevsim özelliklerine göre sindirim sistemi hastalıkları, şarkçıbanı, sıtma, trahom gibi hastalıklarla, diş sağlığı sorunları, tüberküloz, glikoz, enzim eksikliği, akdeniz anemisi asyılabilir.

7. ADANA'DA EĞİTİM

Adana'da eğitim kurumları Tevhid-i Tedrisat kararıyla yeniden planlanmış 1927'de Adana Erkek Lisesi açılmıştır. Bugün Ulu Camii'nin yan tarafında bulunan Ramazanoğulları'na bina, İnkılap İlkokulu olarak eğitimin hizmetine verilmiştir. Adana özellikle Ramazanoğulları beyliği döneminde tam bir eğitim merkezi haline gelmiş, medreseler, kütüphaneler açılmış, dar'ül hadisler, dar'ül kurra'lar, Kur'an ve tefsir eğitimi vermiştir.

Osmanlı'nın son dönemlerinde 1900 yıllarında sanayii mektebi açılmış, 1930 yılında burası yeniden düzenlenerek bugünkü sanat okullarının temeli atılmıştır. 1923'le 1940 arasında Adana'da 185 yeni okul açılmış ve 1943 yıllarında ilkokul sayısı 225'e çıkmıştır.

İlde Meslek okulu olarak İmama Hatip Lisesi. 1950'de Kız Sanat ortaokulu 1935'de öğretmen okulu 1923'te sanat enstitüleri 1954'te Ticaret Lisesi 1923'te, Kız sanat enstitüsü 1935'te, Motor Meslek Lisesi 1970'te açılmıştır.

Adana'da özellikle son yıllarda özel okulların sayısında ciddi bir artış

görülmektedir. Nuri Has ilkokulu ile Erkek Koleji idi. 1961-1965 yılları arasında bu sayı 4'e yükselmiştir. Bugün özel eğitim kurumlarının sayısı giderek artmaktadır.

İlde ilçe merkezlerinde çıraklık eğitimi veren 7 okul bulunmaktadır. Ayrıca okul öncesi eğitim veren anaokulların sayısı her geçen gün artmaktadır.

Adana'da en büyük eğitim veren kurum şüphesiz 1973 yılında açılan Çukurova Üniversitesi'dir. 1973 yılında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi ile Atatürk Üniversitesine bağlı olarak kurulmuş Adana Tıp Fakültesi 1786 sayılı kanunla birleştirilmesi sonucu kurulmuştur. Bugün dünyanın sayılı 10 büyük üniversitesinden birisi olan Çukurova Üniversitesi 1 rektör, rektör yardımcısı, 9 fakülte dekanı, 3 enstitüsü müdürü ile eğitim öğretime devam etmektedir. 20 bin öğrenciye eğitim öğretim hizmeti vermektedir.

8. ADANA'DA VAKIFLAR VE VAKIF ESERLERİ

Vakıflar kaynağını, son peygamber Hz. Muahamed (S.A.V.) efendimizden olmaktadır. Peygamberimiz kendisine ait olan Fedek hurmalığını insanların istifadesi için vakfetmişlerdir. Bu tarihten sonra Dört Halife, Emevi, Abbasi, Selçuklu ve Osmanlılar döneminde ve Vakıf giderek büyüyerek sosyal bir müessese halini almıştır. Özellikle Osmanlılar döneminde büyük bir gelişme gösteren vakıflar sayesinde halka hizmet eden, han hamam, kervansaray, fırın, değirmen gibi müesseseler kurmuşlardır. Bunların yanında, deniz fenerleri kuş sarayları, dul ve yetim evleri köprüler gibi insanların hizmeti için hayır işleri yaptırmışlardır.

Bunlara sebiller de eklenebilir. Tüm bu hizmetleri hayır için yapan ve sevabını Allah'tan bekleyen hayırseverler, ticaret in gelişmesi içinde han, bedesten ve inşa etmişlerdir.

Bugün vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet yürütmektedir.

8.1. Adana'daki Vakıflar

Adana'daki çok büyük ve önemli vakıflar kurulmuştur. Küçük boyutlu vakıflar gerek hizmet ve gerekse mal varlığı bakımından sınırlı olan vakıflar. Bunların sayısı 19'dur. Bu tür vakıflar daha çok küçük mescit isimleriyle de anılmaktadır. Bu

mescitlerden bazıları, Burnukara Osman Mescidi, Ağca Mescidi, Kantara mescidi, Çukur Mescid, Ağca Ahmet Mescidi, Kadı Mescidi,, Karasofu Mescidi'dir.

Büyük vakıflarsa gerek mal ve gerekse hizmet bakımından büyük olan vakıflardır. Adana'da bu anlamda en büyük vakıf Ramazanoğlu Vakfı'dır. Piri Halil Bey tarafından kurulan bu vakıf Adana'ya bir dönem hükmeden Ramazanoğulları tarafınan kurulmuştur. Adana'da birçok kalıcı vakıf eseri bırakan Ramazanoğulları'nın en meşhur eseri Ulu Camii'dir. Bunun yanında karşısındaki medrese, Tuz Hanı, Konak, Sekiz Kapılı Bedesten, Yağ Camii, 37 Değirmen 5 hamam, Aşevi ve daha bir çok hayrat eser bırakmıştır.

Vakıflar sadece dini ve hayri hizmetler değil aynı zamanda sosyal birçok hizmetler sunmuşlardır.

8.2. Adana'daki Vakıf Eserleri

Ulu Camii

Ağca Mescid

Şadırvan (Medrese)

Tuz Hanı

Ramazanoğlu Konağı

8 Kapılı Bedesten

Yağ Camii

Yeni Camii

Cuma Fakih Camii

Hasan Kethüda Camii

Hasır Pazarı Camii

Kemeraltı Camii

Ali Dede Camii

İrmak Camii

Çarşı Hamamı

Mestanzade Camii ve Hamamı

İmarathane (Aşevi)

Gön Hanı Kapısı

Şeyh Zülfo Mescidi

Yeşil Mescid

Alemdar Mescidi

Hoşkadem Camii (Kozan)

Havraniye Kervasaray ve Mescidi (Misis)

Mensil Hanı (Karataş)

Kurtkulağı Camii ve Kervansarayı (Ceyhan)

Mustafa Bin Abdullah Camii (Aladağ)

Kızıldağ Ramazanoğlu Camii (Karaissalı-Kızıldağ)

Sabancı Merkez Camii

8.3. İlin En Büyük Vakfı Olan Vaksa

1974 yılında kurucusu Hacı Ömer Sabancı olan Vaksa Vakfının merkezi Adana'dır. 9 kişilik yönetim kurulu olan vakıfta, Adana Valisi, Belediye Başkanı ve Çukurova Üniversitesi Rektörü de heyetin doğal üyesidir.

İlk olarak 5 milyon lira sermaye ile kurulan vakfın bugün ki mal varlığı 42 trilyon lirayı bulmaktadır. Mal varlığından elde edilen gelirler ve sabacı topluluğundan alınan bağışlarla vakfın 1997 yılı bütçe geliri 65 trilyon liradır. Vaksa öğrenci yurtları, kültür siteleri, eğitim kurumu, sağlık, spor tesisleri ve sosyal tesisler yapan vakıf şimdiye dek, 51 ilde 282 bin metre kare kapalı alana 108 kalıcı eser yaptırmıştır. Kamuya kazandırılan eserlerin bugün ki toplan değeri 48 trilyon liradır. Vaksa ayrıca yurt içi ve yurt dışı öğrenim bursu veriyor. Bugüne kadar verilen öğrenim bursların toplamı 1.7 trilyon liradır.

9. ADANA'DA HABERLEŞME

Haberleşmenin her geçen gün önem kazandığı önem kazandığı ve iletişimin dünyayı küçülttüğü bir zamanda Adana'da bu teknolojik gelişmeler ölçüsünde haberleşme ilerlemektedir. Bugün Adana il merkezi ve ilçelerin yurt içi ve yurt dışı iletişimde sorun yaşanmaktadır. Ayrıca gelen hizmet ağıyla yaygınlaşan cep telefonu hizmetleri de yürütülmektedir.

Adana'da haberleşme sistemi Posta-İşletme Müdürlüğü ve Türk Telekom bölge Müdürlüğü ve yine buna bağlı Telekom Merkezleri, şube acente ile hizmet vermektedir.

Adana ve ilçelerine 50'ye yakın hatta posta dağıtımı yapılmaktadır. Bunların iki tanesi Devlet Demiryolları, iki tanesi P.T.T.'ye ait araçlarla yapılmaktadır. Ayrıca Adana ve ilçelerine yurt dışından gelen gümrüğe tabi maddelerin gümrükleme işlemleri yapılır. Bu hizmetler Adana-gar merkezinden yürütülmektedir.

Adana'nın şehirler arası telefon kodu 322'dir.

10. ADANA'DA İTFAİYE HİZMETLERİ

Adana'da itfaiye hizmetleri 1925 yılında Çorum ve Trabzon'la aynı kapsamda teşkilatı kurularak hizmete başlamıştır. Yöredeki yangınları söndürmek, afetlerde

halka yardımcı olmak görev yürüten itfaiyelerin halen yükümlü oldukları kamu hizmeti şunlardır.

1. Yangınlara müdahale etmek ve söndürmek,
2. Su baskınlarına müdahale etmek ve yaraları sarmak,
3. Afetler sonrası oluşan enkaz ve çöküntüden can ve mal kurtarma çalışmalarına katılmak,
4. Halkı yangında yapacağı müdahaleler konusunda bilgilendirmek,
5. İlde bulunan kamu kurum ve kuruluşlardaki itfaiye personelini eğitmek,
6. belediye başkanın izniyle belediye sınırları dışındaki yangın, sel, deprem gibi afetler katılmak,

Adana Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı bir kurum olarak hizmet yürüten itfaiye teşkilatı, bugün 108 personeli ile bu görevini yürütmektedir. ayrıca biri merdivenli olmak üzere, 9 tane yangın aracı bulunmaktadır. Toplam iki tane yangın istasyonuna sahiptir. Bunlar:

1. Merkezde bulunan istasyon,
2. Şakirpaşa'da bulunan istasyon

İtfaiyenin yangın ihbar numarası 110'dur.

11. ADANA'DA ULAŞIM

Ulaşım bir bölgenin can damarıdır. Ulaşım kolaylığı sayesinde ticaret gelişir, sanayi, endüstri ve turizm gelişir.

Adana'da ulaşım yurdun hemen hemen her tarafında kolaylıkla sağlanmaktadır. Sadece karayolu ile değil, demiryolu, hava yolu ve deniz yolu ile de bu ulaşım ağı kolaylıkla sağlanmaktadır. Adana, İç Anadolu, Ege, Marmara'yı Akdeniz'e bağlayan ve güney arasında bir köprü konumunda olan önemli bir ulaşım ağına sahiptir.

Tarih öncesi devirlerde de ulaşım ve yol bakımından önemli bir merkez olan Adana, bugünde önemli bir yol kavşağındadır. TEM otoyolunun bitmesiyle de bu

ulaşımın kolaylaşması b3lgenin sanayi end3stri ve turizm bakımından ilerlemesinde etkili olacaktır.

Bug3n karayolu, demiryolu, havayolu ve denizyolu ile sağlanan ulaşımda karayolu ulaşımı 3nemli yer tutar. İl içinde 172 km. uzunluğunda g3neyden Antep'e kuzeyden Konya, Ankara ve iç Anadolu'ya uzanan TEM otoyolu g3r3lmektedir.

Adana'nın trafik il kodu ise 01'dir

11.1. Havayolu

Adana hava alanı Adana ulaşımında b3y3k kolaylık sağlamaktadır. Yurt içi ve yurt dışı ulaşımda b3y3k kolaylık sağlayan havayolu ulaşımı İstanbul-Ankara iç hat tarifeli uçuşlarını her g3n yapmaktadır. Yurt dışı dış hat tarifeli olarak haftada bir g3n Cidde'ye, 4 g3n Ercan, 1 g3n Frankfurt-Dusseldore uçuşlar yapmaktadır. Her tipteki uçağın iniş kalkış yapabileceği 2750x45 metre ebadında asfaltlı bir piste sahiptir.

11.2. Demiryolu

Adana çok eskilerden beri demiryolu g3zergahındadır. 3zellikle Bağdat Demiryolu'nun Adana'dan geçmesi buna g3zel bir 3rnektir. Demiryolu taşımacılığı g3n3m3zde en çok gelişmiş ulaşımdır.

Devlet demiryolu b3lge m3d3rl3ę3 Adana'da dır. Demiryolu Pozantı'da, Adana il sınırına girer. akıt vadisinden geçerek Çukurova'ya ulaşır. Tren, Pozantı-Hacıkar istasyonları arasında bir çok t3nellerden, dik yamaçlardan ve k3pr3lerden geçerek Adana'ya ulaşır. Adana, Mersin ve Tarsus arasında Mersin'de noktalanın Banliy3 hatları mevcuttur. Ayrıca Banliy3 hattının g3neydeki ucu İskenderun'a kadar uzanmaktadır. Bunlar saat başı Adana Merkez Tren Garı'ndan kalkmaktadır.

11.3. Denizyolu

Adana, uluslararası petrol ve y3k taşımacılığına aık Botaş Limanı ve Toros g3bre fabrikaları taşımacılığı liman ile denizyolu trafiği de 3nemli bir merkezdir durumundadır. Bu merkez daha da 3nem verildiğinde planlı bir deniz yolu trafiği oluşacaktır. Bu 3nemli limanlardan yurdun değişik yerlerine ham petrol ve g3bre taşınmaktadır.

12. ADANA'NIN KÜLTÜR MİRASI

Kültür bir toplumun sahip olduğu manevi mirastır. Bu mirası, dil, tarih, coğrafya, folklor, savaş, barış ve daha birçok etmenler oluşturur. Adana'nın sahip olduğu kültür de yörede daha tarihin ilk devirlerinden itibaren kurulan Hititler'den Yakınçağ'a kadar kurulan çok değişik devlet ve medeniyetin izleri görülür.

Ancak yörede Türk hakimiyetinin uzun zamanlara dayanması yöredeki kültür de bu yörede çok etkilemiştir. Özellikle Türkmen ve göçebe beyliklerin etkileri daha çoktur. Bu kültür kendini, düğünde bayramda, şenlikte, cenazede, ağıtta yemeklerde, giyim ve kuşamda bir çok davranış üzerine göstermektedir.

Adana'da erkek ve kadınlar şalvar giyer, ayrıca erkeklerin giyiminde, başlık, börk, fes, terlik, gömlek yelek, aba, çorap, kuşak, yemeni kullanılır. Kadınlar "güdük" denilen pamuklu hırka giyerek başlarına yazma bağlarlar. Yaşlı kadınlar yazmadan başka kadifeden "yılık" giyerler. Kafiye denilen bir örtüyü de alınları üzerine bağlarlar.

12.1. Folklor

Adana Anadolu'nun tüm il merkezleri gibi zengin bir folköre sahiptir. Bunda yöre kurulan değişik medeniyetlerin etkisi vardır.

İlk şartlarına uygun giyim, düğünler, cirit, güreş, sinsi at yarışları ve halk oyunlarından Adana üç ayağı, mergi, kaba, şırvana, serçe, Adana ağırlaması, şenola, Hasandığı gibi oyunlar vardır.

12.2. Oyunlar

Adana'da folklörük zenginliğin en önemli bir parçası oluşturan oyunlar genellikle yörenin iklim özelliklerine uygunluk arz eder. Anadolu'nun her ilinin saran farklı oyunlar Adana'da büyük bir beğeni ile oynanmaktadır. Bu oyunlar iki türde guruplanır. Bunlar Meydan oyunları ve Oturak oyunlarıdır.

Meydan Oyunları: Bu oyunlar davul zurna eşliğinde elle tutularak oynanır. Adana üç ayağı, yağlık kenarı, öteyüz, kırıkhan, şırvani, dağlı menekşe, serçe, lorki, kürt emine, kaba, topal kız, konyalı, çiftetelli, ağır hava sarhoş, halebi, pekmez ve mevlana gibi oyunlar oynanmaktadır.

Oturak oyunları: Daha çok misafirler arasında oynana bu oyunlar şunlardır: Çırtık çıkarma, traş etme, hasta muayenesi, kaydırma, hacı vasvas, vardı çiçek ve fincan oyunları, Pozantı ilçesinin en meşhur oyunu olanmengi davul temposuyla oynanır. Ceyhan-Yumurtalık yöresinde davulun tokmağı kullanılmadan zurna eşliğinde çalınmasına “Koltuk Altı” oyunu adı verilir. Bu tür eğlencelerde halay havası yerine daha da uzun havalar kayabaşları çalıp söylenmektedir.

Adana şehir merkezin de bu oyun türlerinin biraz değişik türleri oynanır. Şehir merkezinde yapılan düğünlerde gerekli davul zurna çaldırırken, bazısı bu ek olarak bir çok çalgı aletinin bir araya gelmesinden oluşturulan ve adına orkestra denilen aleti çaldırır. Türkü olarak da lorke, oy oy emine, düğün gelir hoş gelir, çiftelli çalınır. Düğün gelir evinde olur. Düğün bir gün önce kına gecesi yapılır.

Köylerde yapılan düğünler daha zevkli ve neşelidir. Bundaki düğünlerde bütün köy halkı toplanır, tarlada iş olsa bile yarım bırakılır. Bazı düğünlerde güreş cirit, tuna, silgeç, eş bulma oyunları oynanır. Bu tür oyunlar genellikle Kozan ve Saimbeyli ilçelerinde yaygındır.

12.3. Türküler

Adana'yı türküler de zengin kılan özellikle Karacaoğlan ve dadaloğlu. Karacaoğla'nın ve Dadaloğlu'nun meşhur türküleriyörede oldukça yaygındır. Özellikle “Aman Adanalım” türküsü çok meşhurdur. Bazı türküler şunlardır:

- Adana köprü başı
Otur saraya karşı
- Adana'nın yolları taştan
Sen çıkardın beni baştan
- Şen ola düğün
Şen ola
- Menekşe buldum derede,
Sordum evleri nerede
- Ela gözlü yarı
Görem dedim göremedim
- Adanalım Türküsü

12.4. Adana Mutfağı

Adana mutfağı oldukça zengindir. Adana'da genellikle un ve bulgurda yapılan yemekler tercih edilir. Adana'nın en meşhur yemeği Adana Kebap'tır. Adana'nın en meşhur yemekleri arasında Kelle-Paça da vardır.

Adanahların unlu mamullerinde de damak zevklerine önem verdikleri görülür. Yöreye has simit poğaça, ıspanaklı börek, sıkma, fırında börek, yufka, bezdirme, bazlama ve maya bunlardan bazılarıdır. Tatlı çeşitleri bakımından da zengin bir sofraya sahip olan Adana'da en çok tercih edilen tatlı çeşitleri şunlardır: Memse tatlısı, karakuş tatlısı, tel kadayıf, irmik tatlısı, revani, baklava, kurabiye tatlı şekerpare meşhurdur.

Adana'da yaygın olan yemekler şunlar:

İçli köfte, lahmacun, çiğ köfte, güveç, tava, yüksük çorbası, erişte, musakka, mantı, tatar, saç kebabı, tavuk çorbası, kısır, börek, bazlama, kuru fasulye, dolma, sarma.

Yörenin meşhur içeceği şalgamdır. Yörenin en meşhur tatlıları arasında yöreye özgü "Bici bici" tatlısı vardır.

12.5. Adana Aşık Geleneği

Adana, aşık geleneğinin canlı olarak sürdürdüğü birkaç ilden birisidir. Adana aşıklık geleneği, güzellem, semai, kocaklama, taşlama, destan, dini tasavvuf şiirler, Adana aşıklarının seslendirdikleri şiirlerdir. Bütün aşıklar yörede çok köklü, eskilere dayalı bir Karacaoğlan türküleri söyleme geleneği "karacaoğlan Çağırma" deniyor.

Adana'da, sazlı, sazsız, doğaçlama şiir söyleyenlere "aşık", bunu söyleme biçimine "aşıklama" adı verilir. Bir takım kurallar göre icra edilen sanata "aşıklık geleneği" denir. Adanalı aşıklar genellikle 11,8'li hece kalıplarını kullanırlar. En çok koşma ve semai türkülerinde şiir söylenir. Konu olarak, aşık, gurbet, ölüm, toplumsal sorunlar, zamandan yakınma, doğa, yoksulluk, kader, dert, sevinç gibi konular işlenir. Dini şiirlerde tarikata bağlılıktan çok dini duygular anlatılır.

Genellikle yarım kafiye kullanılır. Doğaçlama şiirlerde kafiye endişesi ikinci plandadır. Bazen redifleri kafiye olarak kullanırlar. Şiirlerde ayak bütünlüğü sağlamdır. Açık ayaklar tercih edilir.

12.6. İldeki Kütüphaneler

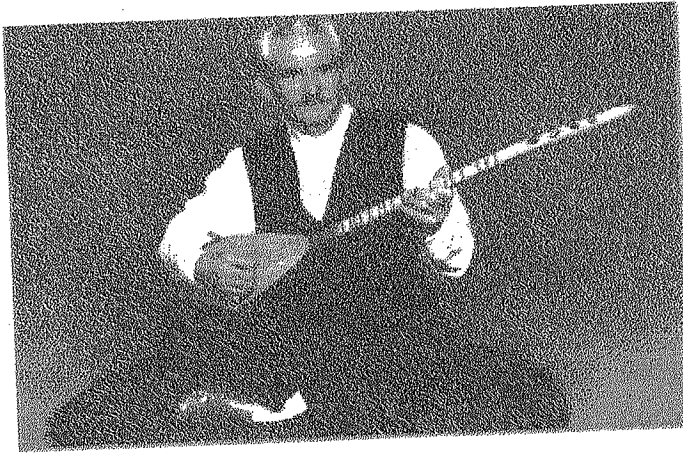
Adana il merkezinde zengin bir kütüphane vardır. Bunların başında il Halk Kütüphanesi gelir. Bu kütüphane 1923 yılında Ramazanoğullarına ait kitapların birleşmesiyle kurulmuştur. Kütüphane 5 Ocak 1976 yılında sabancılar tarafından açılan Kültür Sitesi 1998 tarihinde yeniden onarım geçirmiştir. Site içinde sadece kütüphane değil, tiyatro, segi salonu ve galeri salonu da vardır.

İl merkezinde bu zengin kütüphanelerin yanında 4 adet çocuk kütüphanesi vardır. Ayrıca tüm ilçelerde birer adet kütüphane mevcuttur. İl Halk Kütüphanesine bağlı bir de gezici kütüphane oluşturularak, kitapseverlere gezici hizmet vermektedir.

12.7. Adana'da Kültürel Etkinlikler

Adana'da özellikle şehir merkezinde kültürel etkinlikler sık aralıklarla olmaktadır. Tiyatro, sinema konferans, genel sergi v.b., kültürel etkinlikler dinleyici ve izleyici kitlesi bulmaktadır.

Adana il merkezinde bir çok ilçe merkezlerinde sinema salonları bulunmaktadır. 1973 yıllarında televizyonların yaygın olmadığı dönemlerde sinemalara büyük ilgi vardı. O yıllarda 11 kışlık, 70 yazlık sinema bulunuyor. 1978 yılında ise yazlık sinema sayısı 9'a düşerken kışlık sinemalar 36'ya çıkmıştı. Bugünse televizyonların yaygın olmasından dolayı sadece 8 sinema salonu bulunmaktadır. Ancak bu sinemaların birden fazla salonları vardır. Bunlardan bazıları, Metro, Arı, Metropol, Galeria sinemalarıdır.

çeşitli tiyatro toplulukları oluşmuştur.

Adana'da tiyatro, Adana Valisi Ziya Paşa döneminde hayli yaygınlaşmıştır. Çünkü Ziya Paşa tüm devlet memurlarına tiyatroya gitme zorunluluğu getirmiştir. O tarihlerden sonra hızla gelişmiş ve

Adana'da şu an 5 adet tiyatro salonu vardır. Bunlar;

- Adana Devlet Tiyatrosu
- Büyükşehir Belediye Tiyatro Salonu
- Seyhan Belediyesi Tiyatro Salonu
- Çukurova Üniversitesi Büyük Amfisi
- Gösteri Sanatları Merkezi Salonu

Adana'da düzenlenen Altın Koza Film ve Sanat Festivali en yaygın kültürel organizasyondur. Adana Belediyesince düzenlenen organizasyon 1969 yılından 1973 yılına kadar 4 kez yapılabılmıştır. 1973 yılında 5.'si yapılmış 6.'sı ancak 1992 yılında yapılmıştır. Bu tarihten sonra her yıl yapılan festival 1993 yılında Adana'da yaşanan depremden dolayı 12.'si yapılamamıştır.

12.8. Adana'da Buluna Müzeler

Adana il merkezinde 3, Misis'te de 1 adet toplam 4 adet müze bulunmaktadır. Bunlardan birisi Atatürk Müzesi'dir bu müze Atatürk'ün Adana'ya geldiği zaman kaldığı, misafir edildiği yerdir. Suphi Paşa Konağı olan bu yer 1976 yılında hizmete açılmıştır. Atatürk'e ait eşyalar bulunmaktadır.

Diğer bir müze Bölge Müzesi'dir. Müzede 17 bini aşkın eser bulunmaktadır. Bunlar arasında heykel, yazıt, tablet, küp, çanak, para, silah, kabartma, mezar taşı gibi zengin bir tarihi eser kaynağı vardır.

Merkezde bulunan bir başka müze Etnoğrafya Müzesi'dir. Çeşitli kitabeler, giysiler, mezartaşları, çadır ve folklorik malzemeler bulunmaktadır.

Misis Mozaik Müzesi'nde 4. yüzyıla ait bozalika tipinde bir toprağın zemin mozaikleri vardır.

Ayrıca çeşitli figür ve resimlerde bulunmaktadır.

13. ADANA'DA TURİZM

Tarihin en eski devirlerinden beri insanların yerleşim alanı olan Adana'da turizm canlanmaktadır. binlerce yıllık tarihi geçmişi, bu geçmişten günümüze kalan tarihi eserleri Yumurtalık ve Karataş sahillerinin doğal güzelliği ile Toroslşarın yemyeşil yaylaları, siyah suları ,bitkileri ve hayvan türleri bakımından çeşitliliği ile Adana Büyük bir turizm potansiyeline sahiptir.

Adana ilinin kuzey ve doğusunu kaplayan Toroslar, dağ sporları trekking ve av turizmi açısından çok uygun bir doğal ortama sahiptir. Ayrıca sayısız yaylalarıyla da yayla turizminin gelişimine son derece elverişlidir. Zaten yazları oldukça sıcak geçtiği için yöre halkı açısından yaylada yaz geçirmek neredeyse bir zorunluluk olmuştur. Adana'da buluna başlıca yaylalar şöyledir.

Tekir Yaylası	(Pozantı)
Kızıldağ Yaylası	(Karaiashı)
Bürücek Yaylası	
Avcı Pınarı Yaylası	
Armutoğlu Yaylası	(Pozantı)
Horzum Yaylası	(Pozantı)
Ömeroğlu Yaylası	
Meydan Yaylası	(Aladağ)
İnderesi Yaylası	(Feke)
Kürebeyli Yaylası	(Tufanbeyli)
Fındık Yaylası	(Pozantı)
Çotak Yaylası	(Saimbeyli)
Göller Yaylası	(Kozan)
Asar Yaylası	(Pozantı)
Bekmedik Yaylası	(Pozantı)

Adana doğal güzellikler bakımından da oldukça dikkat çekicidir. Bunların başında Karaisalı kapız'ı söyleyebiliriz.

Tabi Yerköprüde çok önemli bir yerdir. Burası cakıt suyunun güzelliğini açıkça görülebileceği yerlerdir. Ayrıca Aladağ ilçesindeki Eğner Şelalesi ve diğer doğal güzellikler görülmeye değer. Bunların yanında kara tepe-Aslantaş, milli parkı, karataş-kumluk, Dinlenme parkı sarı çam ormanı Karacaoğlan (Feke) ormanı, saimbeyli-obruk dinlenme yeri, Kozan-Dağılcık yeri sayılabilir.

Adana'da 8 tane şifalı su kaynağı vardır. Özellikle yerli turizmi artıran kaplıcalar şunlardır:

Kurttepe içmesi

Ali Hocalı içmesi

Acı Dere içmesi

Ilıca İçmesi

Kokar Pınar içmesi

Gebel içmesi

Tahtalı Köy Kükürtlü Kaynağı

Bağ Gözü İçmesi

Oteller turizmin en önemli ihtiyaçlarından biridir. Bu nedenle her geçen gün artan turizme göre Adana'ya gelenlerin konaklaya bileceği mekanlarda artmaktadır. Bu ihtiyaçları karşılamak üzere Adana il merkezinde ve ilçelerinde turizm il müdürlüğüne bağlı işletme belgeli 20 yakın otel-motel vardır.

İlde hizmet girecek olan sabancılara ait HiltonSA ile turizm hizmetleri daha da artacaktır. Başlıca oteller şunlardır.

Zaimoğlu Oteli

Büyük Sürmeli Oteli

Küçük Sürmeli Oteli

İnci Oteli

Seyhan Oteli

Kaza Oteli

Adana'da görülmeye değer önemli turizm yerleri de vardır. Bunlar şöyledir:

Ulu Camii

Taş köprü

8 Kaplı Bedesten

Irmak Hamamı

Yeni Camii

Hasan Kethüda Camii

Ağca Mescid

Mestan Hamamı

Büyük Saat

Kemer Altı Camii

Atatürk Anıtı

Menderes Bulvarı

Sevgi Adası

Sabancı Merkez Camii

Dilberler Sekisi

İnönü Parkı

14. ADANA'NIN İlçeleri

Adana'nın toplam 11 tane ilçesi vardır. Aladağ, Ceyhan, Feke, İmamoğlu, Konarsalı, Karataş, Kozan, Pozantı, Saimbeyli, Tufanbeyli ve Yumurtalık

14.1. Aladağ

Aladağ Adana'nın kuzey- batısına düşer. Eski bir yerleşim merkezidir. İlçenin tarihi Anadolu'nun Tükleşmesiyle başlar. İlçe Cumhuriyet döneminde Hızla gelişmeye başlamıştır.

İlçe, özellikle yaz aylarında Adanalılarca yayla yeri olarak tercih edilen güzel bir merkezdir.

Aladağ ilçesine bağlı Akören beldesi ile iki belediye ve 24 köy vardır.

Yüzölçümü 1380 km² dir. İlçede güreş, futbol, cirit, basketbol, hentbol sporları oynanır.

Suyun çok bol olduğu ilçede düz arazi bulunmamasına rağmen dağ yamaçlarına ekili tarlalar göze çarpar. Buralarda buğday, arpa, yulaf, susam ekilir. Arazini engebeli olması halkı hayvancılıkla uğraşmaya yönlendirmiştir. Özellikle kıl keçisi fazla beslenir. Ayrıca büyükbaş hayvancılık ve arıcıkla uğraşılır.

14.2. Ceyhan

Ceyhan Adana'nın doğusunda bulunur. İlçeni yüzölçümü 1427 km² dir.

Merkez dahil 3 bucağı, 77 köy ve 7 beldesi vardır. Çukurovanın iki önemli nehirlerinden biri olan Ceyhan nehri, İlçeni içinden geçer.

İlçe belli başlı geçim kaynağı tarımdır. Köylerde halk çiftçilikle uğraşır. Ceyhan gelişen sanayisi ile de Adana'nın en güzide ilçelerinden biridir. Ceyhan'ın tarihi ve turistik ve turistik yönden değer taşıyan eserleri arasında Yılan Kale, Anavarza Kalesi, Kurtkulağı Camii ve kervansarayı, Ulu Camii bulunmaktadır. Ayrıca çok sayıda höyükler vardır.

14.3. Feke

Adana'nın kuzeyinde yer alır yüzölçümü 1335 km² dir. Fekenin doğusunda Tekeç dağı, güneyinde bozat tepesi, batısında sarı tepe dağı, kuzeyinde Karaandık dağı vardır.

Feke halk genellikle çiftçilikle, hayvan yetiştiriciliğiyle ve orman işçiliği ile geçimini sağlar. Arazinin dağlık olması ilçede tarımın gelişmesine engel olmaktadır. Bu nedenle hayvancılık daha uygundur. Daha çok koyun beslenir. İlçe maden bakımından çok zengindir. Bakır, maden kömürü, kurşun, barut, çinko, demir, krom, ve zümrüt bulunmaktadır. Ayrıca yörede bulunan Gürümze Kesinit İçmesi ve Kısacıklı Güz Pınar İçmesi yöreye yerli turistlerin gelmesi sağlar. Feke'ye bağlı 33 köy vardır.

14.4. İmamoglu

Adana'nın kuzeyinde yer alır. İlçeye bağlı 15 köy vardır. İlçe yeni kurulduğu için tarihi pek eski değildir. İlçeye yakın Tumluk Kalesi vardır. İlçede çok eski dönemlere ait tarihi eserler bulunmaktadır.

İlçenin başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. İlçe merkezinde hareketli bir ticari işleyiş vardır. Düzlik arazinin bol oluşu tarımı artırmış ve zenginleştirmiştir. İlçede büyükbaş hayvancılıkta yaygındır. İlçe halkı gelenek ve göreneklerine çok bağlıdır. Foklörü oldukça zengindir. Özellikle yöreye yerleştirilen muhacir Romanyahlarında kültürleriyle oluşan bileşim yörede apayrı bir zenginlik oluşturmuştur.

14.5. Karaisalı

Adana'nın kuzeyinde bulunur. 1 bucağı 71 köyü bulunan güzel bir yerleşim yeridir. Yüzölçümü 1532 km² dir. İlçe çok eski bir yerleşim merkezi ve çok çeşitli uygarlıklara mesken olmuştur.

İlçe Gülek Boğazı'ndan geçip Çakıt'a ulaşan Hac yolu güzergahındadır. İlçede tarım, hayvancılık ve orman işçiliği yaygındır. En çok küçükbaş hayvancılık yapılır. Çakıt nehir yatağından elde edilen kum, ilçeyi önemli kılmaktadır.

İlçede hizmete giren Çatalan barajı bölgeye ve Adana'nın elektrik ve su ihtiyacının karşılanmasında etkilidir.

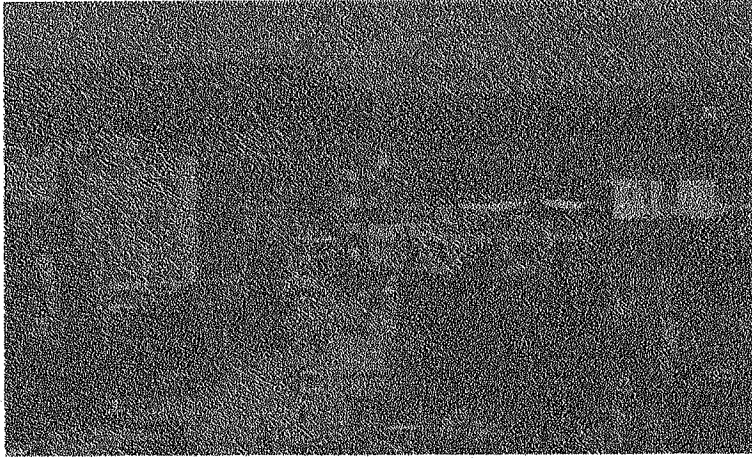
14.6. Karataş

Adana'nın güneyinde yer alır. Akdeniz kıyı şeridinde bulunan güzel bir ilçedir. 1 bucak 47 köyü vardır. Yüzölçümü 922 km² dir.

İlçeni deniz kıyısında olması ilçeyi kültür ekonomi ve turizm açısından etkilemektedir. Özellikle yaz aylarında iç ve dış turizm bakımından yoğun bir göç alır.

Genellikle büyük çiftlikler bulunan ilçede tarım işleri ve hayvancılıkla uğraşılır. Sanayi pek gelişmemiştir. Küçük çaplı el tezgahlarında kilim dokunur. Yine birkaç çırçır ve prese fabrikası vardır. İlçe sınırlarında ufak göller vardır. Tuzla, Akyaton, Suna ve Akyayon gölleri bulunmaktadır.

14.7. Kozan

Kozan Adana'nın kuzeyinde bulunur. İlçeni yüzölçümü 1772 km² dir. 1 bucak 85 köy vardır. Kozan, Saimbeyli, Tufanbeyli yol kavşağında Feke ve İmamoğlunun yakındadır. Böyle bir coğrafi faktör ilçeye önemli bir pazar haline getirmiş, ilçede sanayi ve ticareti canlandırmıştır.

Tarım ve hayvancılık oldukça gelişmiştir. Özellikle portakal mandalinası meşhurdur. Temel ürün pamuk ve buğdaydır. Ayrıca sebze ticareti gelişmiştir. Küçükbaş ve büyük baş hayvancılık oldukça gelişmiştir. Keçi, koyun, sığır bulunmaktadır. Ayrıca kümes hayvancılığı da gelişmektedir. Kozan'da bulunan tarihi eserlerde vardır. Hoşkadem Camii, Kozan Kalesi, Bucak Kalesi, Kanasis Kalesi tarihi değeri itibarıyla önemli olan yerlerdir.

14.8. Pozantı

Adana'nın batısında bulunur. Meşhur Çakıt suyunun geçtiği bir vadi kenarında kurulu serin, yeşil güzel bir ilçedir. Yüzölçümü 772 km² dir. 1 bucağı 16 köyü vardır.

Pozantı'nın dağ yamaçlarında kurulu olması, şehirler arası yol güzergahında olması ilçeyi önemli bir yerleşim yeri haline getirmiştir.

Pozantı halkı geçimini tarım ve hayvancılıktan ve nakliyecilikte ve işçilikten kazanır. Halk genellikle tarımla uğraşır. Tahıl, fasulye, buca ve nohut ekilir. Çakıt vadisi bağcılık için en elverişli bir yerdir.

İlçe maden bakımından oldukça zengindir. Krom, çinko, kurşun, bakır, kuvarsit ve pirit madenleri bulunmaktadır. Hadiye, Sarıçiçek, Fındıklı, Cehennem Deresi, Yanıkara'da zengin krom yatakları vardır. İlçedeki bu zengin madenler kurulan işletmelerle ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır.

14.9. Saimbeyli

Adana'nın kuzeydoğusunda yer alır. İlçeye bağlı 26 köy vardır. Yüzölçümü 1132 km² dir.

Saimbeyli'de toprağın az, verimsiz ve dağlık olmasından dolayı tarım fazla gelişmemiştir. Buna rağmen yine de tarımla uğraşanlar da vardır. Buğday, arpa, çavdar, kısır, fasulye, nohut ve mercimek ekilmektedir. İlçede büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın yanında Adana ili özel idaresince de teşvik edilen arıcılık yaygınlaşmıştır.

Arazi genel olarak dağlık ve ormanlıktır. İlçe arazisi orta Toroslarm sarp ve yalçın tepeleri ile bunlar arasındaki vadilerden itibaren ibarettir. İlçede yer yer faylara rastlanır. Ceyhanlı, Yuvaca, Bakır, Menteş ve Kiraz dağları burada bulunmaktadır.

14.10. Tufanbeyli

İlçenin kuzey doğusunda Adana vardır. Maraş, Kayseri ve Saimbeyli ile komşudur. İlçeye bağlı 30 köy bulunur. Yüzölçümü 973 km² dir. İlçenin kuruluşu pek eskiler dayanmasa da yöre hep bir yerleşim merkezi olmuştur. İlçede halk tarım, hayvancılık ve orman işçiliği ile uğraşır. Sanayii gelişmemiştir. Tarıma elverişli yerlerde baklagiller, tahıl, pancar, mercimek ve nohut ekilir. Ayrıca bağcılık da yapılır. Arazinin çok meyilli olmasından dolayı erozyon fazlaca olmaktadır. Bölgede daha çok küçükbaş hayvancılık yaygındır. Kıl keçisi, Akkaraman koyununu, Güney Anadolu kırmızı sığır, at ve eşek yetiştirilir. Ayrıca kümes hayvancılığı ve arıcılık da yapılmaktadır.

İlçe arazisi genel olarak dağlıktır. Bey Dağlar, Dilek ve Binboğa Dağlar, Dumanlı ve Kızılgöl Dağları, Doğanlı Dağları ve Kıl Kayak Dağları buradadır.

Göksu ırmağı ile süphan deresi buradan geçer. Maden yönünden de zengindir. Kurşun, çinko, barit, doksit, mermer, kömür gibi madenlere sahiptir.

14.11. Yumurtalık

Adana'nın güneyinde yer alır. İlçenin 2 bucağı, 17 köyü vardır. Yüzölçümü 501 km² dir. Çok eski tarihlerden beri yerleşim merkezidir. Halk tarım ve hayvancılıkla uğraşır. Ayrıca balıkçılık çok yaygındır. İlçedeki sahil şeridi yörenin iç ve dış turizminin canlanmasını sağlamaktadır.

Tarım ürünleri pamuk, buğday, arpa, susam, keten önemli ve gelişen sektörlerdir. İlçeye bağlı 17 köyden 9 köy balıkçılıkla uğraşır.

Hayvancılıkta da en çok kıl keçisi ve koyun beslenir. İlçede arıcılık da yapılmaktadır. Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattıyla önemli bir yerdir. Petrol boru hattından dolayı buna bağlı yan sanayii ve limanın fonksiyonelliği daha da artmıştır.

İlçede sadece cam yapımında kullanılan titan madeni bulunmaktadır. İlçenin belli başlı akarsuları Ceyhan nehri ve bağirsak, Ayvalık, Tan ve Hardal dereleridir.

15. ADANA'DA GÖREV YAPAN VALİLER

Mehmet İzzet Paşa

Hacı Ahmet Paşa

Karasüleyman Paşa

Arif Paşa

Hasan Haklı Paşa

Osman Nuri Paşa

İşkadrâh Mustafa Paşa

Ziya Paşa

Hacı Halil Kamil Paşa

ziya paşa

Ahmet Paşa

Ali Rıza Paşa

Veysel Paşa

Mehmet Halil Paşa

Takyiddin Paşa

Naşit Paşa

Yaver Paşa

Mahmut Nedim Paşa

Hacı Ahmet Paşa

Saffet Paşa

Kayserili Ahmet Paşa

Nusret Paşa

Abdülhamit Ziya Paşa

Hacı Akif Bey

Abidin Paşa

Raif Paşa

Hacı Hüseyin Bey

Sami Paşa

Hasan Bey

Sırrı paşa

Şakir Paşa

Nasuhi Bey
Ferikemin Paşa
Süleyman Bahri Paşa
Cevdet Bey
Ali Paşa
Sefa Bey
Kaymakam Cemal Bey
Babanzade Mustafa Zihni Paşa
Muammer Bey
Mustafa Adim Bey
Defderdar Rifat Vekil
Emin Bey
Ali Seydi Bey
Sait Bey
Muthat Bey
Memduh Bey
Süleyman Refik Bey
Cevdet Paşa
Midhat Paşa
Defderdar Rasim Vekil
Sait Bey
Mustafa Nedim Bey
Nazım Bey
Bağdatlı Abdurrahman Efendi
Celal Bey
İsmail Sefa Bey
Nuri Bey
Hami Bey
Hamit Bey
Nurettin Bey
Sami Bey
Hacı Adil

Rafet Bey

Cumhuriyet İlanından Sonra Görev Yapan Valiler

Hilmi Uran

Mustafa Reşat Bey

Müstak Lütfi Bey

Raif Bey

Vehbi bey

Raif Bey

Mümtaz Bey

Nuri Bey

Tevfik Hadi Bey

Ali Rıza Çelik

Kudret Kentoğlu

Faik Üstün

Akif İ. Doğan

Zühtü Durukan

Zeki Özen

Ahmet Kırık

Adil Baysal

Cemal Dinç

Kazım Arat

Hilmi İncesulu

Turhan Kapanlı

Gafur Soylu

Mukaddes Öztekin

Ö. Lütfi Hancıoğlu

Ali Rıza Aydos

Osman Meriç

Nezih Okuş

Alahattin H. Özkper

Fikret Tuncel

Tahir Goncağa

Aydemir Ceyhan

Metin Dirimtekin

Hayri Kozakçıoğlu

Erdoğan Şahinoğlu

Feyzi Ytkier

Recep Birsin Özen

Bekir Aksoy

Naci Parmaksız

Oğuz Kağan Köksal

16. ADANA BELEDİYE BAŞKANLARI

Said Efendi

Gözlüklü Süleyman Efendi

Sihyor Artin

Hacı Yunus Ağa

Sağadi Abdülkadir Efendi

Sırkıntılı Hacı Mustafa Efendi

Ramazanoğlu Kasım Bey

Debbağzade Hacı Ali Efendi

İbrahim Rasim Efendi

Hacı Yunuszade Ali Efendi

Ramazanoğlu Suphi Paşa

Ramazanoğlu Tevfik Kadri Bey

Murtaza Efendi

Süleyman Vahit Efendi

Cemal Bey

Ramazanoğlu Tevfik Efendi

Hafız Mahmut Efendi

Şih Galipzade Kemal

Dıblanzade Mehmet Fuat Bey

Ali Münif Bey

Turhan Cemal Beriler

Yusuf Ziya Özbakan

Vedat Güçlü

Fazlı Meto

Hazım Saveri

Danış Arıkoğlu

Numan Güreli

Zahit Akdağ

Ali Sepici

Ali Bozdoğanoglu

Hilmi İncesulu

Galip Avşaroğlu

Ali Sepici

Alpay Talat Surgur

Gafur Soylu

Mukadder Öztekin

Erdoğan Özlüsen

Ege Bagatur

M. Selahattin Çolak

Nuri Korkmaz

Ali Mehmet Kelecek

Aytaç Durak

KAYNAKÇA

1. Adana ili, Çevre İncelemeleri, Selma Aktan, Sur Ajans
2. İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 1. cilt İstanbul 1988
3. hayat Ansiklopedisi
4. adana, il Turizm Müdürlüğü Yayınları 1997-1998
5. Adım Adım Çukurova; Hadi Altay
6. Yurt Adana Yayınları
7. Çukurova Albümü, Yusuf Ayhan
8. Adana Sanayi Odası Yayınları
9. Kariyer Dünyası, Hürriyet Yayınları, Haziran 1998
10. Adana'da Aşıklık Geleneği ve Aşık Feymani II .Kültür Müd. Yayınları,
Yrd. Doç Dr. Eman Artun
11. Adan Büyükşehir Belediyesi 1994 yılı tanıtım ve Çalışma Raporu